

Kooli eestikeelsete õpetajate hinnangud laste keelelisele arengule

2022. aasta kevad

Koostajad Piret Baird, Reili Argus

Tallinna Ülikooli humanitaarteaduste instituut

Haridus- ja Teadusministeerium

TALLINNA ÜLIKOOL

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Sisukord

1. Laste kodune keelekeskkond	3
2. Laste keeleline areng	7
2.1. Eestikeelne grupp	7
2.1.1. Üldine suhtlemisoskus ja suuline kõne	8
2.1.2. Lugemisoskus	8
2.1.3. Kirjutamisoskus	8
2.2. Venekeelne grupp	9
2.2.1. Üldine suhtlemisoskus ja suuline kõne	9
2.2.2. Eri pragmaatilist tüüpi lausete kasutamise oskus	11
2.2.3. Kirjeldusoskus	13
2.2.4. Tähenduskategooriate väljendamine	14
2.2.5. Venekeelsete laste hääldusoskus	15
2.2.6. Venekeelsete laste eesti keeles lugemise oskus	15
2.2.7. Venekeelsete laste oskus eesti keeles kirjutada	16
2.3. Peamiselt eesti-vene kakskeelsetest lastest koosnev grupp	17
2.3.1. Üldine suhtlemisoskus ja suuline kõne	17
2.3.2. Tähenduskategooriate väljendamine	18
2.3.3. Kirjeldusoskus	19
2.3.4. Eesti-vene kakskeelsete laste oskus kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid	20
2.3.5. Eesti-vene kakskeelsete laste hääldus	21
2.3.6. Eesti-vene kakskeelsete laste lugemisoskus	22
2.3.7. Eesti-vene kakskeelsete laste kirjutamisoskus	23

Sissejuhatuseks

Seire eesmärk oli anda ülevaade 2020. aastal projektiga „Professionaalne eestikeelne õpetaja mitmekeelses klassis“ liitunud klassides õppivate laste eesti keele oskusest pärast kaht aastat projektis osalemist. Mitmekeelsete klasside eestikeelsetelt projektiõpetajatelt saadi andmed kokku 300 lapse kohta ning alljärgnev kokkuvõte on koostatud 2022. aasta 22. juuni seisuga andmete põhjal.

Kokkuvõtte aluseks on projektiõpetajate täidetud küsimustikud. Õpetajatel tuli kõikide laste keelelist arengut hinnata ja koduse keelekeskkonna kohta andmed koguda etteantud küsitlusvormi põhjal. Sama küsimustikuga hindasid laste keeleoskust ja kodust keelekeskkonda nii venekeelse kooli kui ka eestikeelse kooli mitmekeelse klassi õpetajad. Kokku osales hindamises 13 kooli 18 õpetajaga. Hindamine toimus 2022. aasta aprillist juunini. Hindamislehte, mis põhines suures osas aastal 2020 kasutatud lehel (peamine erinevus eelmise variandiga võrreldes puudutab varasema kolmepallise hindamiskaala asendamist viiepallise) tutvustati õpetajaile vastaval koolitusel. Õpetajad hindasid lapse keeleoskust, vaadeldes tema tegevust tavapärasel õpituatsioonis. Iga lapse keelelise arengu hindamiseks soovitati õpetajail varuda üks päev, mille jooksul lapse keelelist käitumist hinnata. Koduse keelekeskkonna tegurite väljaselgitamiseks õpetajad kas vestlesid vanematega või suhtlesid nendega kirja teel.

Järgnev ülevaade on esitatud kahes osas: laste keelelise kasvukeskkonna ülevaadele järgneb laste eesti keele oskuse ülevaade. Andmete esitamisel kasutatakse kirjeldavat statistikat. Kokkuvõttes on esitatud, kus võimalik, võrdlusandmed projekti alguse ehk 2020. aasta seireuuringu tulemustega.

1. Laste kodune keelekeskkond

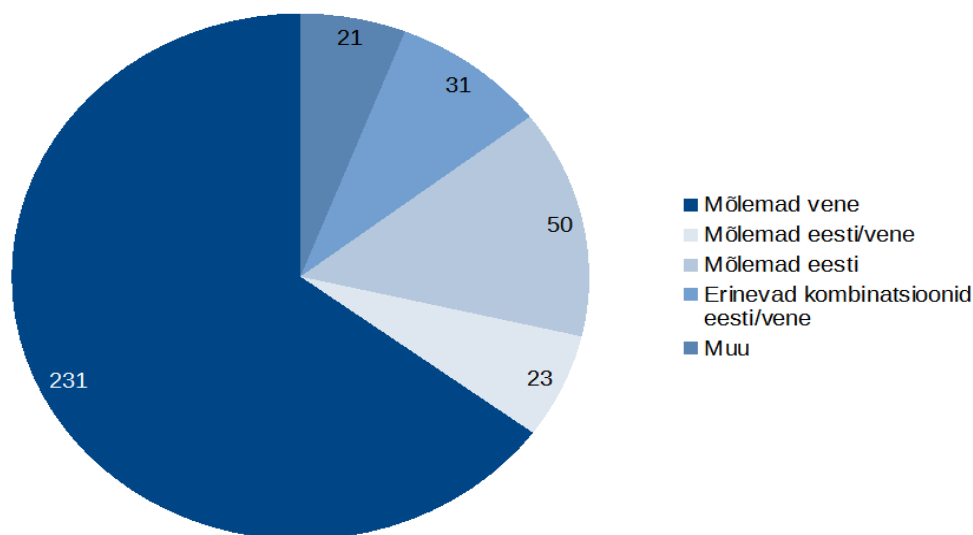
Lapse kodusest keelekeskkonnast annab ülevaate küsimustiku seitse küsimust. Kõigepealt küsiti selle kohta, mis keelt või keeli laps ise kodus räägib, mis keeli räägivad temaga koos elavad täiskasvanud; mis vanusest ja kustkaudu on lapsel kokkupuude eesti keelega, kus puutub laps kokku teiste keeltega peale eesti keele ning kas lapsel on mõni keelega seotud erivajadus.

Mõlemad **vanemad** rääkisid lapsega ainult vene keeles 231 peres¹. 50 peres oli kasutuses ainult eesti keel ja 23 peres kasutasid mõlemad vanemad lapsega eesti ja vene keelt. 31 peres kasutas üks vanematest kaht, nii eesti kui ka vene keelt.

Kokku oli 21 peres kasutuses mõni kolmas keel – kas eesti ja/või vene keelele lisaks või räägitigi ainult seda kolmandat keelt. Keeltena, mida vähemalt üks vanem kodus lisaks eesti ja vene keelele

¹ Kui peres oli ainult üks vanem/hooldaja, siis lisati laps vastavasse kategooriasse selle vanema kõneldava keele põhjal.

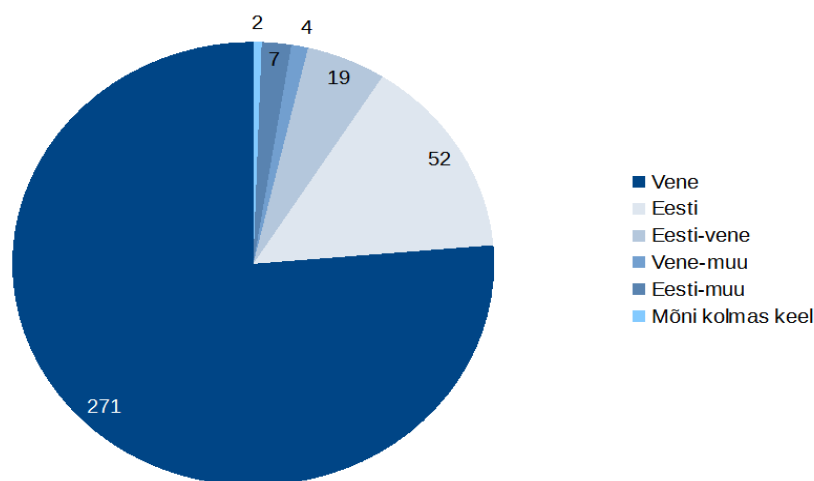
kõneles, mainiti järgmisi: ukraina (13), inglise (7), soome (4), kasahhi (2), araabia (1), armeenia (1), bulgaaria (1), hollandi (1), läti (1), saksa (1), tatari (1).

Joonis 1. Laste jaotumine vastavalt nendega kodus kõneldavatele keeltele (absoluutarvud)

Lapse enda kõneldava keele kohta oli andmeid 355 lapselt. 271 last rääkis kodus ainult vene keelt (vt joonis 2). See viitab, et isegi juhul kui üks vanem rääkis lisaks vene keelele lapsega ka eesti keeles, ei pruukinud laps eesti keelt siiski ise kodus kasutada. 52 last kasutas kodus ainult eesti keelt ning 19 last nii eesti kui ka vene keelt. Andmetest nähtub, et oli kaks last, kes kasutasid kodus ainult mõnda kolmandat keelt. Üks neist rääkis inglise keelt ja teine ukraina keelt.

Mainiti järgmisi laste räägitavate keelte kombinatsioone: eesti-inglise (3), eesti-soome (2), vene-ukraina (1), vene-tatari (1), vene-armeenia (1), vene-kasahhi (1), eesti-bulgaaria (1), eesti-inglise-araabia (1).

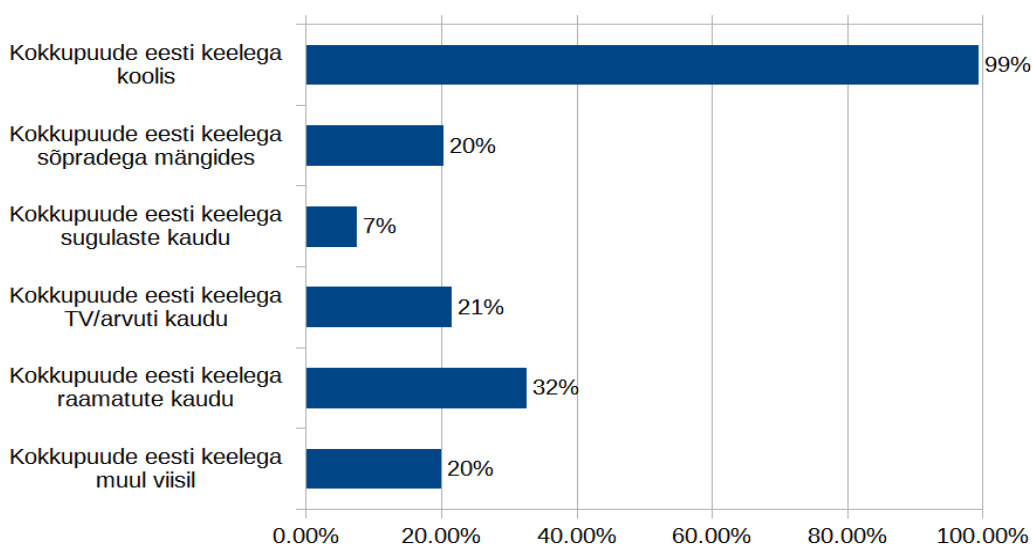

Joonis 2. Laste jagunemine kõneldava keele alusel (absoluutarvud)

Seega võib öelda, et üldiselt rääkis kolmveerand vaadeldud lastest vene keeles, pisut vähem kui seitsmendik eesti keeles. Eesti-vene kakskeelsete laste grupp oli väike (19 last) (vt joonis 2).

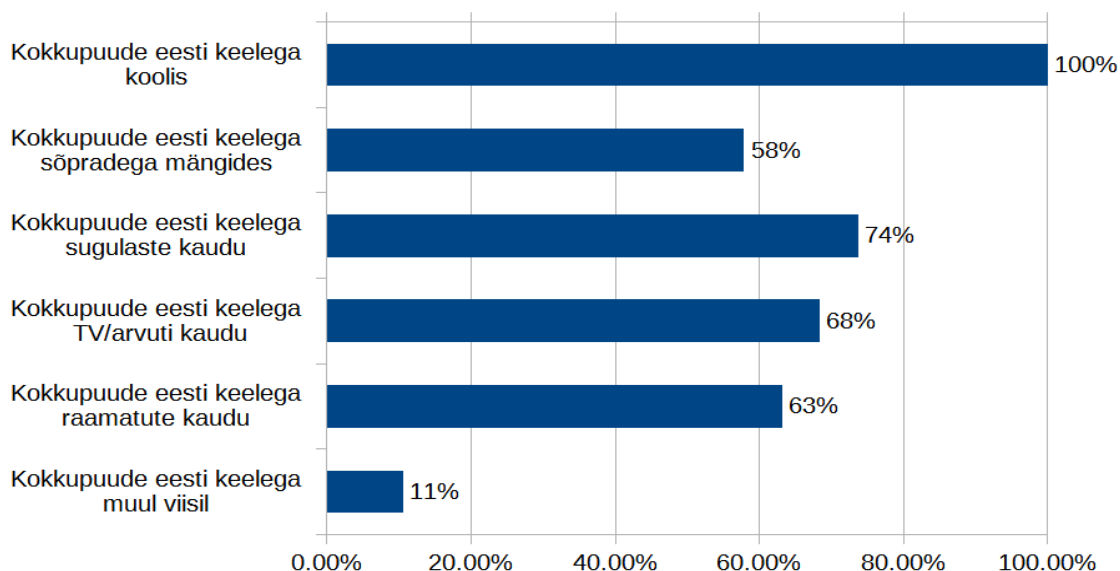
Küsitluses uuriti ka, milliste **teiste keeltega** on lastel veel **kokkupuuteid**. Nendest lastest, kes kodus ise vene keelt ei rääkinud, puutus sellega kokku 17 last. Kõikidest küsitluses osalenud lastest (välja arvatud need, kes rääkisid juba ise kodus inglise keelt) on 166 lapsel (46% vastanutest) kokkupuude inglise keelega. Lisaks toodi välja veel prantsuse, soome, itaalia, bulgaaria ja ukraina keel.

Kokkupuude eesti keelega oli kõikidel vene kodukeelega lastel koolis ning 32% raamatute ja 21% arvuti/TV kaudu. Eesti keelt kõneleva sõbraga mängis 20% vene kodukeelega lastest. Kodus eesti keelt mitte kõnelenud lastest oli kool ainsaks eesti keele sisendi saamise kohaks kogunisti 46% lastest (vt joonis 3). Andmetest nähtub, et kool on ainsaks eesti keele sisendi kohaks peamiselt venekeelsetest koolidest pärit õpilastele. On tavapärane muster, et nendes klassides puudub kontakt eesti keelega väljaspool kooli tervel klassil (erandiks Kohtla-Järve Tammiku Põhikool ja Tartu Annelinna Gümnaasium).

Joonis 3. Vene keelt kõnelevate laste kokkupuude eesti keelega

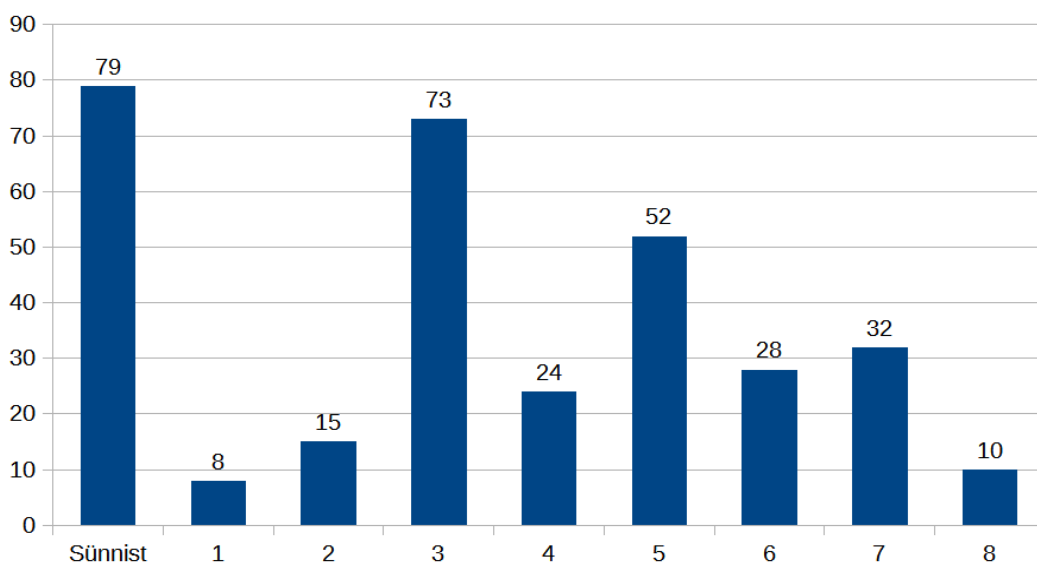
Eesti-vene kakskeelsed lapsed puutuvad eesti keelega kokku samuti kõige sagedamini koolis (vt joonis 4). Ootuspäraselt erinevad nende eesti keelega kokkupuute kanalid vene emakeelega laste omadest: peamiselt puutuvad nad eesti keelega kokku pere sees suheldes, aga ka arvuti/TV ja raamatute kaudu ning mõnevõrra vähem sõpradega mängides.

Joonis 4. Eesti ja vene keelt kõnelevate laste kokkupuude eesti keelega

Küsitluses uuriti ka, **mis vanusest** alates on lapsel olnud **kokkupuude eesti keelega**. Kõikide küsimusele vastanute seast² märgiti 79 korral selleks sünnist alates (vt joonis 5). Enamasti oli sellisel juhul tegemist eesti keelt kõnelevatest kodudest pärit lastega. Üheaastasest alates oli kokkupuude kaheksal lapsel ning enamiku laste jaoks oli eesti keelega kokkupuutumise alguseks kolmas eluaasta ehk ilmselt aeg, mil laps läks lasteaeda.

Küsimusele, kas laps käis eestikeelses või venekeelses lasteaias või keelekümbelusrühmas, olid vastused olemas 280 lapse puhul. 120 last olid käinud eestikeelses, 91 venekeelses lasteaias ja 61 keelekümbelusrühmas. Üks laps oli käinud nii eestikeelses kui ka venekeelses lasteaias ja seitsme lapse puhul oli õpetaja märkinud vastuselehele „eestikeelses, keelekümbelusrühmas“.

² Kõikide laste kohta neid andmeid hindamislehtedel ei olnud.

Joonis 5. Eesti keelega kokkupuutumise vanus

Erivajadus oli märgitud 18 õpilase hindamislehele. Erivajadustena oli mainitud ATH-d, kuulmisvaegust, düsleksiat, düsgraafiat, logopeedilise abi vajamist, lugemis- ja kirjutamisraskusi.

2. Laste keeleline areng

Küsimustiku keelelise arengu osa oli jagatud kaheks. Esimeses osas pidid õpetajad hindama laste üldist suhtlemisoskust ja suulist kõnet. Selles osas tuli õpetajail vastates hinnata lapse keeleoskust mingist kindlast vaatluspunktist (nt argisituatsioonis toimetulek, jutustamisoskus jms) viiepunktilisel skaalal, kus 1 vastas kirjeldusele *puudub/ei oska*, number 2 kirjeldusele *väga harva/vähe*, 3 *piiratud hulgal*, 4 *enamasti/üldiselt* ning 5 kirjeldusele *alati/olemas/omandatud*.

Küsimused laste keeleoskuse kohta varieerusid sellest, et laps ei oska veel eesti keeles rääkida kuni oskuseni jutustada lühikesi lugusid. Kõigepealt tuli hinnata lapse eesti keele oskust üldiselt. Kui laps eesti keelt ei rääkinud, siis tuli vastata neljale küsimusele, mis puudutasid räägitu mõistmist ja lapse võimet korrata järele sõnu ja väljendeid. Kui laps juba ise rääkis eesti keelt, tuli need neli küsimust vahele jätta ja hinnata lapse oskust kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid (küsimused, käsud ja väited), viisakusväljendeid, väljendada eri tüüpi tähenduskategooriaid (koht, aeg, viis), kasutades vastavaid leksikaalseid vahendeid, kirjeldada (ennast ja oma peret, pildil olevat, sh detaile, lemmiklooma, vahetut kogemust (kasutades kas ajasõnu või/ ja -vorme)), jutustada lihtsamaid lugusid.

Küsimustiku keelelise arengu teises osas pidi õpetaja hindama lapse hääldust (*hääldab õigesti kõiki häälikuid; üldiselt hääldab selgelt, vajab tuge mõne üksiku hääliku puhul; räägib märgatava aktsendita* (täideti ainult mitte eesti kodukeelega lapse puhul); *räägib täiesti ilma aktsendita*). Samuti tuli hinnata kirjutamis- ja lugemisoskust. Lugemisoskuse hindamine varieerus sellest, et laps ei tunne tähti, kuni selleni, et ta loeb ja mõistab soravalt eakohaseid tekste. Kirjutamisoskuse hindamine jäi vahemikku üksikute tähtede kirjutamise oskusest kuni oskuseni kirjutada lihtne ja lühike kiri või teade.

Parema ülevaate saamiseks on laste keelelist arengut vaadeldud järgnevalt grupiti: kõigepealt on esitatud kontrollgrupi ehk eestikeelse grupi tulemused, seejärel venekeelse ja eesti-vene kakskeelse grupi tulemused. Venekeelse ning eesti-vene kakskeelse grupi puhul on vaatluse all ainult üks nende kahest kodusest keelest ehk andmeid koguti vaid nende eesti keele oskuse kohta.

2.1. Eestikeelne grupp

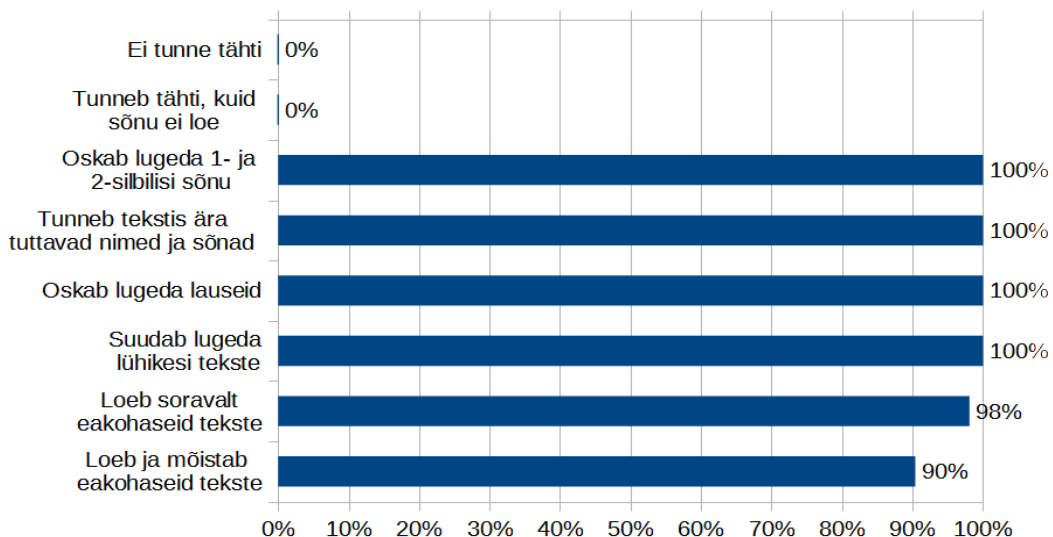
Eestikeelsesse gruppi kuulus kokku 52 last (lapsed, kes rääkisid ise kodus ainult eesti keelt). Need olid lapsed, kes käivad eesti õppekeelega kooli sellises klassis, kus õpib rohkem kui viis muu kodukeelega last, ning grupp on teiste laste andmete jaoks käsitletav kontrollgrupina.

2.1.1. Üldine suhtlemisoskus ja suuline kõne

Kodus eesti keelt kõnelevate laste keskmine skoor oli kõikides hinnatavates oskustes vahemikus 4,88–4,98 ehk nende vastav hinnatav oskus oli väga hea. Kolme lapse jutustamisostkust olid õpetajad hinnanud kolmega ehk et nad oskavad jutustada piiratult. Kõikides teistes kategooriates oli üks laps, keda õpetajad olid hinnanud neljaga.

2.1.2. Lugemisoskus

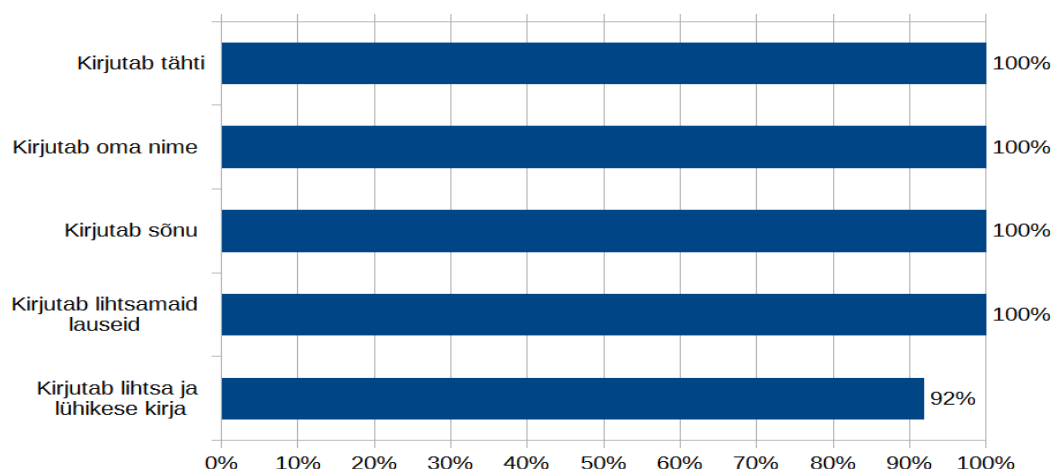
Õpetajate hinnangutest nähtub, et 98% kodus eesti keelt kõnelevatest lastest oskab lugeda eakohaseid tekste soravalt (ehk ainult üks lastest ei oska seda) ja 90% oskab lugeda eakohaseid tekste soravalt ja ka mõistab loetut.

Joonis 6. Eestikeelsete laste lugemisoskus

2.1.3. Kirjutamisostkus

Ka peaaegu kõik kodus eesti keelt kõnelevatest lastest said hinnatavate oskuste puhul maksimumhinnangud, välja arvatud lihtsa ja lühikese kirja kirjutamine, mida oskas 92% lastest ehk neli last seda ei osanud.

Joonis 7. Eestikeelsete laste kirjutamisoskus

2.2. Venekeelne grupp

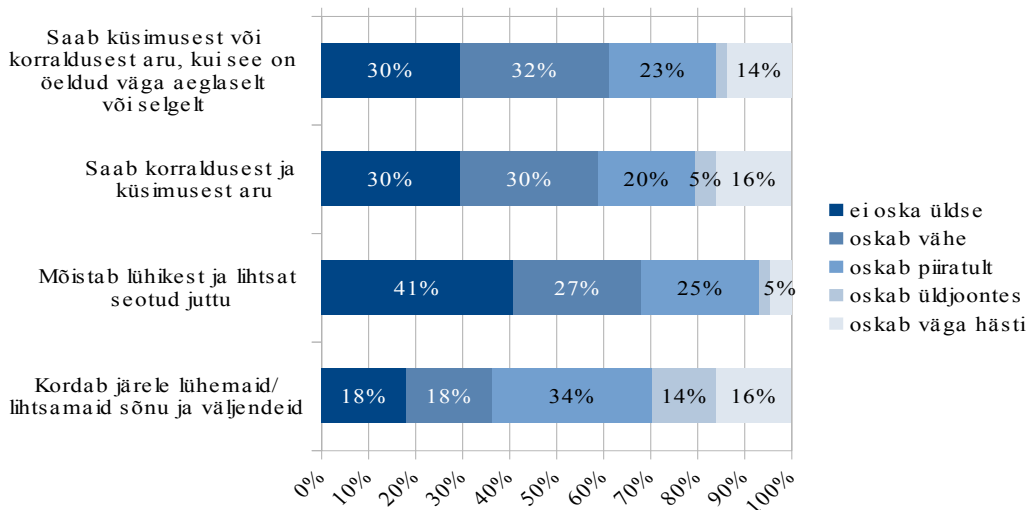
Vene keelt kõnelevate laste grupp oli kogu valimis kõige suurem, sinna kuulus 271 last. Venekeelsesse gruppi oli analüüsi lihtsustamiseks lisatud ka üks vene-ukraina, üks vene-tatari, üks vene-armeenia, üks vene-kasahhi, üks ukraina ja üks inglise keelt kõnelev laps, seega kokku kuulus sinna gruppi 277 last.

2.2.1. Üldine suhtlemisoskus ja suuline kõne

Vene keelt kõnelevate laste seas oli ka 44 last, kelle puhul märkis õpetaja hindamislehele, et laps ei räägi veel eesti keelt. Nende laste oskust eestikeelset kõnet mõista hindas õpetaja eraldi nelja väite alusel, mis on kujutatud joonisel 8. Tulemustest ilmneb, et peaaegu kolmandik nendest lastest ei saa eestikeelsest kõnest üldse aru ja 41% ei saa aru lühikesest jutust. Vaid 5% neist lastest mõistab lühikest ja lihtsat seotud juttu väga hästi. 16% suudab väga hästi järele korrata lihtsamaid ning lühemaid sõnu ja väljendeid (vt joonis 8).

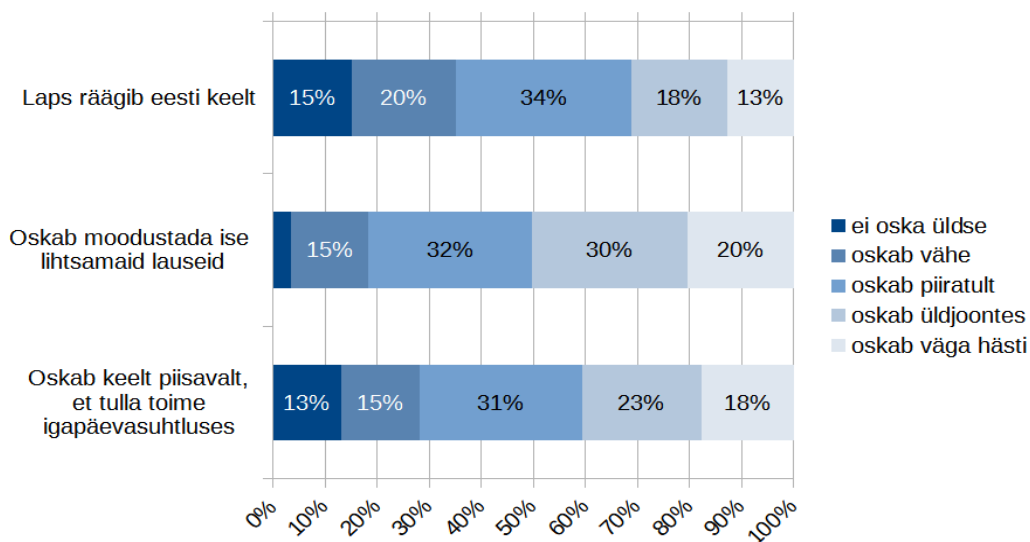
Selliste tulemuste puhul võib tekkida küsimus, miks on pärast kaht aastat projektis osalemist ikkagi suur hulk lapsi, kes eesti keelt üldse veel ei oska. Vaadeldes sellesse rühma kuuluvate laste andmeid lähemalt, selgub, et lapsed on hakanud eesti keelega kokku puutuma hiljemalt 7aastaselt (ainult üks laps oli hakanud eesti keelega kokku puutuma 8aastaselt ja tema räägib kodus vene ja ukraina keelt), paljudel lastel on ka väljaspool kooli kontakt eesti keelega. Seega ei saa olla tegemist hiljuti Eestisse kolinud lastega. Kuuel sellesse rühma kuuluval lapsel oli erivajadus, nelja lapse puhul võis mingit liiki erivajadust täheldada kommentaari põhjal (nt „väga nõrk igas aines“, „vihkab kooli ja vajab abi kõiges“). Kaheksateist last on aga ühe õpetaja klassist ning tundub, et

tegemist on pigem hindamisega seotud ebakõlaga ning õpetaja pidas seda, et laps eesti keeles räägib, ekslikult ladusa või vaba keelekasutuse kriteeriumiks (õpetaja oli nende laste puhul, kelle kohta ta väitis, et nad üldse eesti keelt ei räägi, hinnanud siiski ka eesti keele kasutamise oskusi, nagu näiteks kirjeldusoskust, ja märkinud, et nad oskavad mingil määral ennast kirjeldada jne). Hindamisebakõlaga võib olla tegemist veel kolme lapse puhul: õpetaja oli hinnanud nende eesti keele oskust kahega, aga seejärel täitnud ainult küsimustiku osa „ei oska eesti keelt“. Viie lapse puhul ei ole hindamislehelt võimalik leida kommentaare või muid vihjeid, mis pakuksid seletust, miks laps pärast kaht aastat eesti keele õppimist ikkagi eesti keelt üldse ei räägi.

Joonis 8. Eesti keelt mitte rääkivate laste üldine keeleoskus

Joonisel 9 on kujutatud nende laste üldine eesti keele oskus, kelle puhul oli õpetaja märkinud hindamislehele, et nad räägivad eesti keelt vähemalt „vähe“, edaspidi ongi vaatluse all ainult need lapsed, kes õpetaja hinnangul mingil määral juba eesti keelt rääkisid. Andmetest ilmneb, et 18% venekeelsete laste eesti keele oskust hindavad õpetajad selliseks, et laps saab igapäevasuhtluses väga hästi hakkama, ning 13% eesti keele oskus on selline, millega õpetajate hinnangul laps igapäevasuhtluses hakkama ei saa (vt joonis 9).

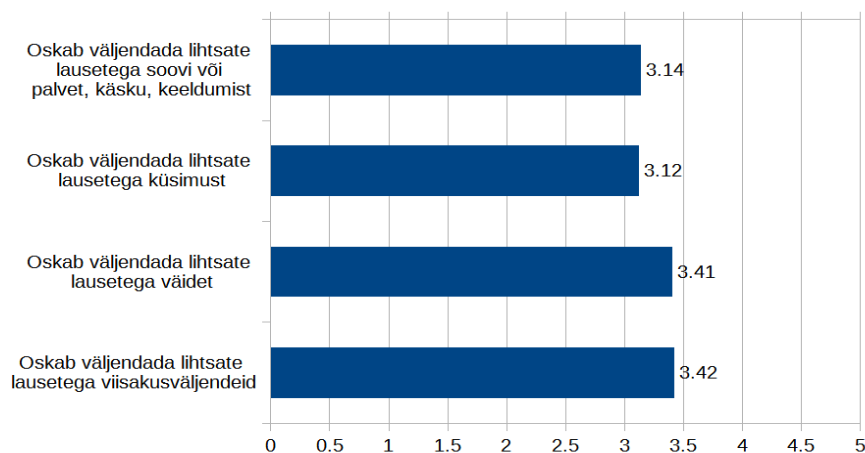

Joonis 9. Eesti keelt rääkivate laste üldine keeleoskus

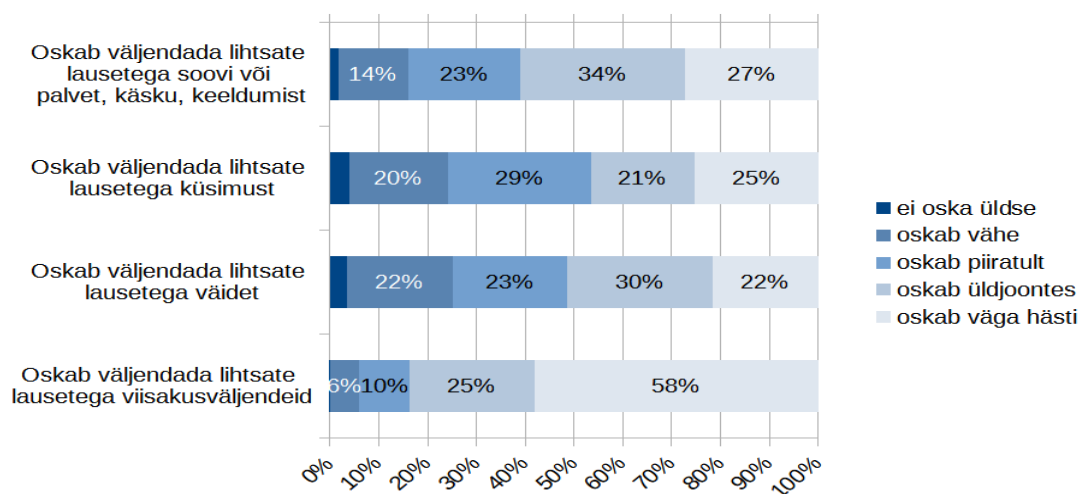
Võrreldes 2020. aasta vastavate tulemusega on igapäevasuhtluses hakkama saavate laste hulk kasvanud vaid 5%, kuid samas on selgelt vähenenud nende laste hulk, kes õpetajate hinnangul ei saa eesti keelega igapäevasuhtluses üldse hakkama (muutus 69%-lt 13%-le). Sama tendentsi on märgata ka lihtsamate lausete moodustamise oskuse arengu puhul. Väga vähe on kasvanud nende laste hulk, kes saavad sellega õpetajate hinnangul hakkama väga hästi (15%-lt 20%-le), kuid märkimisväärselt on vähenenud nende laste hulk, kes õpetajate hinnangul ei saa lausete moodustamisega üldse hakkama (47%-lt 3%-le).

2.2.2. Eri pragmaatilist tüüpi lausete kasutamise oskus

Venekeelsete laste oskust kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid võib iseloomustada keskmise hinnanguga 3 ehk „oskab piiratult“ (vt joonis 10). Eri pragmaatilist tüüpi lausetest paistab kõige kergem olema väite ja viisakusväljendite kasutamine. Rohkem kui pooled lapsed oskasid viisakusväljendeid väga hästi ning veerand oskas viisakusväljendeid õpetajate hinnangul üldjoontes. Väiteid oskas väljendada väga hästi natuke rohkem kui viiendik ja üldjoontes oskas seda teha 30% lastest (vt joonis 11). Veerand lastest oskab väljendada küsimusi väga hästi ja natuke rohkem kui veerand soovi, palvet, käsku, keeldumist väga hästi.

Joonis 10. Venekeelsete laste oskus kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid (hinnangute keskmine)

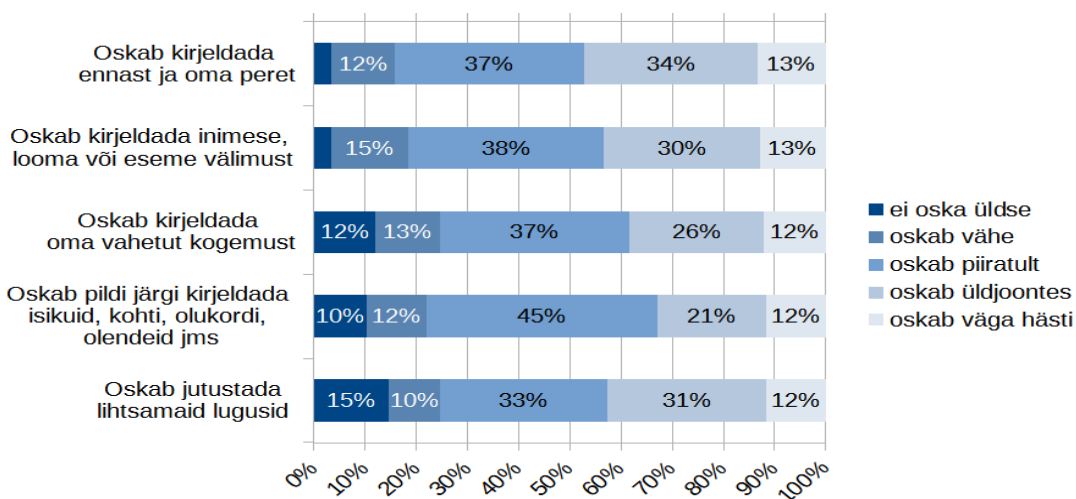

Joonis 11. Venekeelsete laste oskus kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid

Võrreldes 2020. aasta tulemustega ei ole märkimisväärselt suurenenud nende venekeelsete laste hulk, kes oskaksid väljendada soovi, palvet, käsku või keeldumist (25%-lt 27%-le) ja väidet (21%-lt 22%-le) väga hästi. Viisakusväljendeid ja küsimusi väga hästi oskavate laste hulk on suurenenud vastavalt 10% ja 9% võrra. Kui 2020. aastal kolmandik kuni pooled lapsed ei osanud väljendada soovi, palvet, käsku, keeldumist, väidet või küsimust üldse, siis 2022. aasta kevadeks on nende laste osakaal kõikides eelnimetatud kategooriates alla 4% (vt joonis 11).

2.2.3. Kirjeldusoskus

Kirjeldusoskuse puhul tuli õpetajail hinnata laste oskust alates lihtsamast oskusest kirjeldada end ja oma peret ning inimese või looma välimust kuni keerukama oskuseni kirjeldada vahetut kogemust (eeldab minevikuvormi kasutust), pildi järgi isikuid, olendeid või olukordi (eeldab suuremat sõnavara) ja jutustada lühemat lugu (eeldab nii suuremat sõnavara ja omandatud vormide hulka kui ka sidususvõtete kasutamise oskust). Kõigi hinnatud nelja tüüpi kirjeldusoskuse puhul on keskmine tulemus vahemikus 3,12–3,30. Vaid ligikaudu üks kaheksandik vene kodukeelega lastest saab nende kirjeldusoskustega õpetajate hinnangul hakkama väga hästi. Kõige keerulisem oli pildi järgi isikute, kohtade, olukordade ja olendite kirjeldamine, millel oli kõige madalam keskmine hinne (3,12) ja mida oskab väga hästi 12% ja üldjoontes 21% vastanutest (vt joonis 12). Teisi kirjeldusoskusi (sh jutustada) oskas üldjoontes 26–34% lastest (joonis 12).

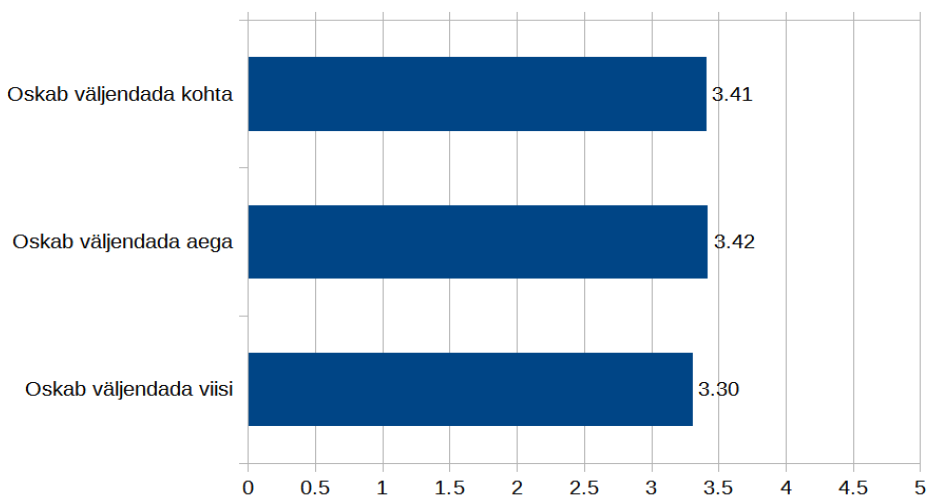
Joonis 12. Venekeelsete laste oskus eesti keeles kirjeldada

Võrreldes 2020. aasta tulemustega on vene kodukeelega laste oskus eesti keeles väga hästi kirjeldada kasvanud vähe (alla 3%). Vaid pildi järgi isikute, kohtade, olukordade, olendite jms kirjeldamisoskus on suurenenud 6%-lt 12%-le ning jutustamisoskus 5%-lt 12%-le. Samas on märkimisväärselt vähenenud nende laste hulk, kes üldse ei oska kirjeldada. Kui varem ei osanud üldse jutustada koguni 77% vene kodukeelega lastest, siis 2022. aasta kevadeks oli neid järgi vaid 15%. Ka teistes kirjeldusoskust puudutavates kategooriates on mitteoskavate laste osakaal vähenenud vähemalt 30% (ennast ja oma peret 36%-lt 3%-le, inimese, looma või eseme välimust 50%-lt 3%-le, oma vahetut kogemust 58%-lt 12%-le, isikuid, kohti, olukordi, olendeid 56%-lt 10%-le).

2.2.4. Tähenduskategooriate väljendamine

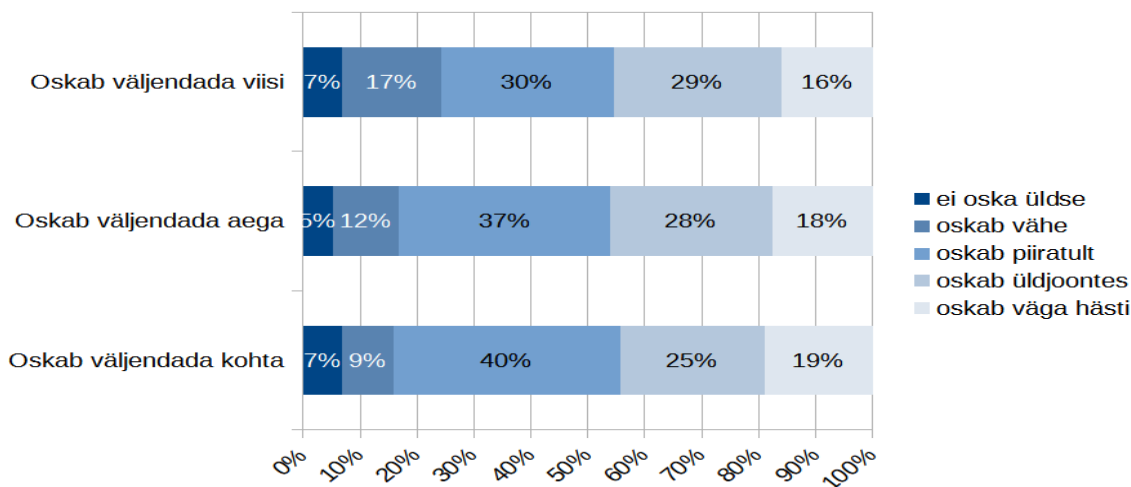
Õpetajail paluti hinnata kolme semantilise kategooria — aja, koha ja viisi väljendamise oskust lastel. Hindamisel ei peetud tähtsaks, millises lausekonstruktsioonis neid tähendusi väljendati, vaid lihtsalt seda, kas vastava tähenduskategooria sõnavara (nt kohta tähistavaid sõnavorme, nagu *kodus*, *koolis* vms, *ajasõnu*, nt *praegu*, viisisõnu, nagu *kiiresti*, *ilusti* või ajavorme) on laste kõnes võimalik registreerida.

Vene kodukeelega laste keskmised tulemused eri tähenduskategooriate väljendamisel on üsna sarnased, jäädes vahemikku 3,30–3,41 (vt joonis 13).

Joonis 13. Venekeelsete laste oskus väljendada eri tähenduskategooriaid

Kohta oskas väga hästi väljendada 19% ja üldjoontes 25% lastest. 40% lastest oskasid kohta väljendada piiratult. Viisi oskas väljendada väga hästi 16% lastest ja 29% oskas üldjoontes. Aega oskas väga hästi väljendada 18% ja üldjoontes 28% lastest (vt joonis 14).

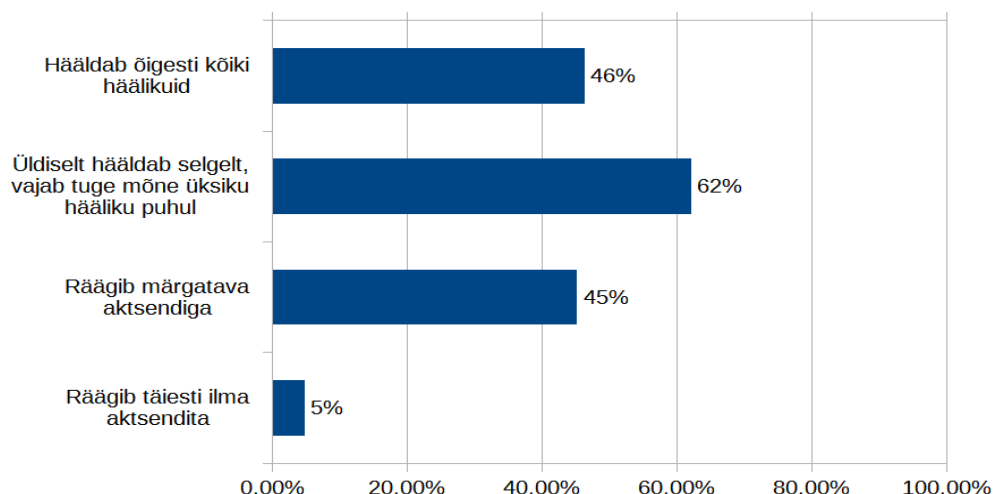

Joonis 14. Venekeelsete laste oskus väljendada eri tähenduskategooriaid

Võrreldes 2020. aastaga on vaid pisut suurenenud nende laste hulk, kes oskavad vaadeldud tähenduskategooriaid väljendada väga hästi. Kui 2020. aasta sügisel oskas kohta väljendada 15% vene kodukeelega lastest, siis 2022. aasta kevadel oskas seda väga hästi teha 19% hinnatud lastest. Ajakategooria puhul oli selliste laste hulk suurenenud 12%-lt 18%-le ja kohakategooria puhul 15%-lt 16%-le. Samas, kui varem ei osanud tähenduskategooriat üldse väljendada ligi pooled lapsed (49–54%), siis nüüdseks on selliseid lapsi ainult 5–7%.

2.2.5. Venekeelsete laste hääldusoskus

Õigesti hääldas kõiki häälikuid 46% vene kodukeelega lastest (vt joonis 15). Rohkem kui pooled lapsed hääldavad selgelt, kuid vajavad tuge mõne hääliku puhul. 5% laste puhul on õpetajad märkinud, et nad kõnelevad aktsendivabalt.

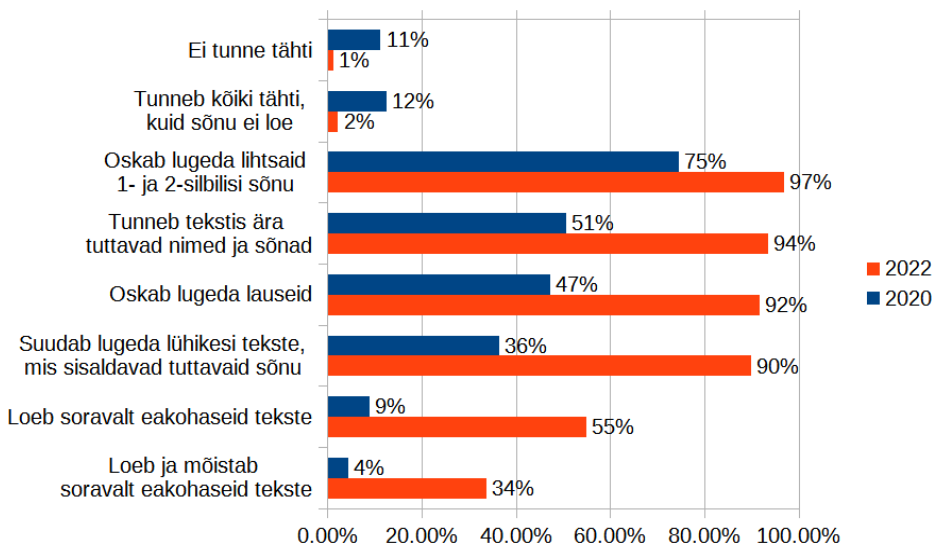

Joonis 15. Venekeelsete laste eesti keele hääldamise oskus

Võrreldes 2020. aastaga on 11% võrra kasvanud nende vene kodukeelega laste hulk, kes hääldavad õigesti kõiki häälikuid. Mõnevõrra on kasvanud nende laste hulk, kes kõnelevad täiesti aktsendivabalt (1%-lt 5%-le).

2.2.6. Venekeelsete laste eesti keeles lugemise oskus

Küsitluse tulemustest ilmnes, et rohkem kui 90% lastest oskab lugeda 1- ja 2-silbilisi sõnu, tunnevad tekstis ära tuttavad nimed ja sõnad, oskavad lugeda lauseid ning suudavad lugeda lühikesi tekste, mis sisaldavad tuttavaid sõnu. Rohkem kui pooled lapsed loevad soravalt eakohaseid eestikeelseid tekste, kuid vaid kolmandik hinnatud vene kodukeelega lastest ka mõistab neid tekste (vt joonis 16).

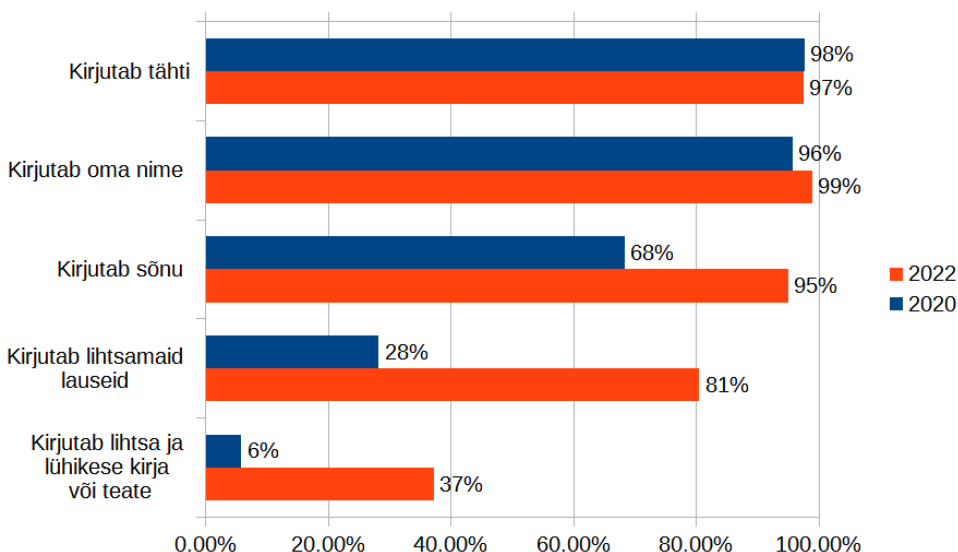
Joonis 16. Venekeelsete laste lugemisoskus eesti keeles. Kahe aasta võrdlus

Võrreldes 2020. aasta sügisel kogutud **andmetega** on kolm last, kes õpetaja hinnangul tähti ei tunne (varem 11%). Ühe lapse puhul võib olla tegemist õpetaja näpuveaga (õpetaja on märkinud samas küsitluses, et laps oskab lugeda). Kaks last olid erivajadusega.

Kui 2020. aasta sügisel oli 12% lapsi, kes tundsid tähti, kui ei osanud lugeda, siis nüüdseks on jäänud vaid mõned üksikud lapsed, kes tunnevad tähti, kuid ei oska lugeda sõnu. Kui 2020. aasta sügisel oskas lugeda lihtsaid 1- ja 2-silbilisi sõnu kolmveerand lastest, siis 2022. kevadeks puudub see oskus vaid mõnel üksikul lapsel. Jõudsalt on kasvanud nende laste hulk, kes tunnevad tekstis ära tuttavad nimed ja sõnad: 51%-lt 94%-ni. Samamoodi on märkimisväärselt rohkem neid lapsi, kes oskavad lugeda lauseid (47%-lt 92%-ni). Kui 2020. aasta sügisel sai eestikeelsete lühikeste tekstide lugemisega hakkama vaid natuke üle kolmandiku vene kodukeelega lastest, siis 2022. kevadel oskas seda teha üheksa last kümnest. Soravalt oskas pilootprojekti alguses eakohaseid tekste lugeda 9% lastest, kuid 2022. aasta kevadeks on neid lapsi üle poole (55%). Samas ei ole nii kiiresti suurenenud nende laste hulk, kes oskavad soravalt lugeda eakohaseid tekste ja neid ka mõista. See arv on kasvanud 4%-lt 34%-ni.

2.2.7. Venekeelsete laste oskus eesti keeles kirjutada

Oma nime oskavad eesti keeles kirjutada kõik vene kodukeelega lapsed. Tähti oskab eesti keeles kirjutada 97% ja sõnu 95% vene kodukeelega lastest (vt joonis 17). Lihtsamate lausete kirjutamisega saab hakkama 80% lastest. Lihtsa ja lühikese kirja või teate oskab eesti keeles kirjutada natuke rohkem kui kolmandik vene kodukeelega lastest.

Joonis 17. Venekeelsete laste kirjutamisoskus eesti keeles

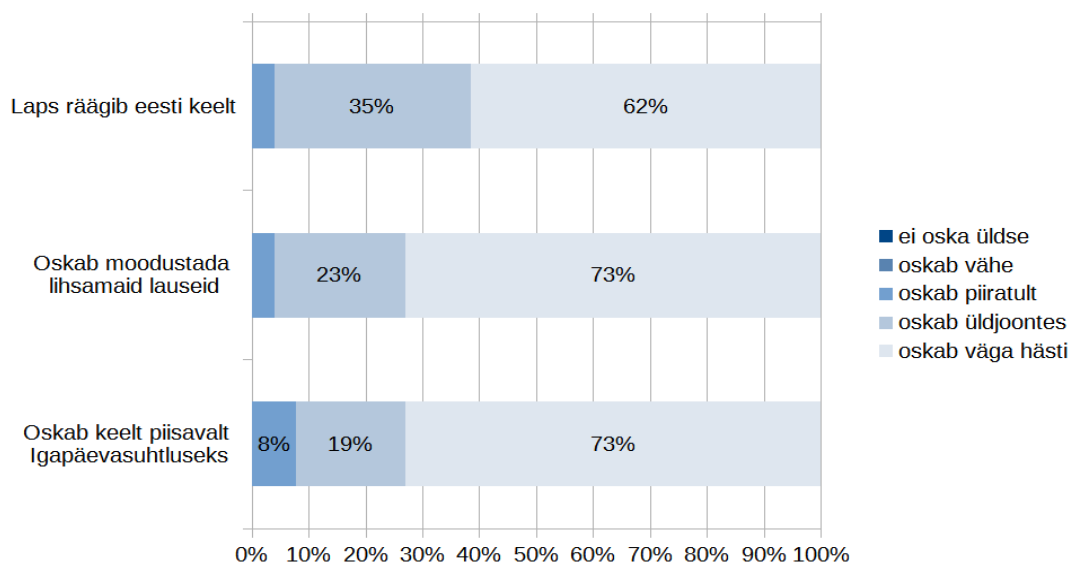
Võrreldes 2020. aasta tulemustega on oma nime õppinud eesti keeles kirjutama ka kõik need vene kodukeelega lapsed, kes seda kaks aastat tagasi veel teha ei osanud. Samuti on peaaegu 30% lastest õppinud kirjutama sõnu eesti keeles ja 2022. aasta kevadeks on see oskus omandatud 95%-l hinnatud lastest. Jõudsalt on suurenenud nende laste arv, kes on õppinud ära lausete kirjutamise: 28%-lt 81%-ni. Samas on jätkuvalt veel palju neid lapsi, kellele käib lühikese kirja või teate kirjutamine üle jõu, kuigi ka seda oskavate laste osakaal on suurenenud natuke rohkem kui 30% (6%-lt 37%-ni).

2.3. Peamiselt eesti-vene kakskeelsetest lastest koosnev grupp

Eesti-vene kakskeelsete laste gruppi kuulus 19 kodus nii eesti kui ka vene keelt rääkivat last ning 7 eesti ja mõnd muud keelt rääkivat last. Seega kokku oli selles grupis 26 last.

2.3.1. Üldine suhtlemisoskus ja suuline kõne

Õpetajate hinnangul räägib suurem osa lastest (62%) eesti keelt väga hästi ja ning 35% oskab eesti keelt üldjoontes. Pea kolmveerand eesti-vene kakskeelsetest oskab moodustada eesti keeles lauseid ja oskab eesti keelt piisavalt igapäevasuhtluseks (vt joonis 18).

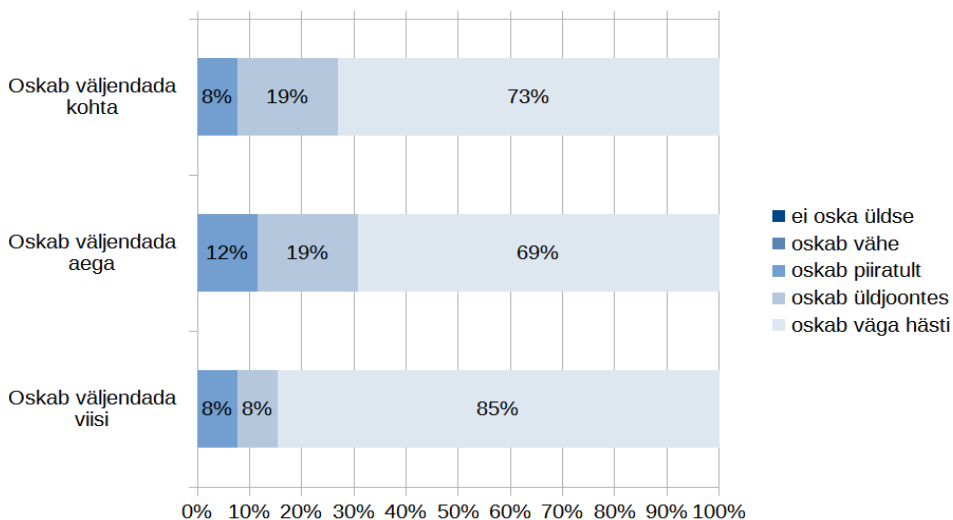

Joonis 18. Eesti-vene kakskeelsete laste üldine suhtlusoskus

Võrreldes 2020. aasta tulemustega on näha, et kodus vene ja eesti keelt kõnelevate laste hulk, kes oskavad eesti keeles lihtsamaid lauseid väga hästi väljendada, on suurenenud 60%-lt 73%-le ja igapäevasuhtluses hakkama saavate laste hulk on kasvanud 52%-lt 73%-le. Kui 2020. aasta sügisel oli vastavalt kümnendik ja seitsmendik lapsi, kel neid oskusi veel üldse ei olnud, siis 2022. aasta kevadel sellised lapsed puudusid.

2.3.2. Tähtenduskategooriate väljendamine

Tähtenduskategooriatest olid kõik kolm vaadeldud kategooriat ka selle grupi puhul sarnaste tulemustega (keskmist tulemust saab iseloomustada hinnanguga neli „oskab üldjoontes“). Kõige paremini on selle grupi lastel selge viisi väljendamine. Seda oskab väga hästi teha 85% lastest. Kohta oskab väljendada väga hästi 73% ja aega 69% lastest. Peaaegu viiendik peamiselt eesti-vene kakskeelsetest lastest koosnevast grupist oskab kohta ja aega väljendada üldjoontes (vt joonis 19).

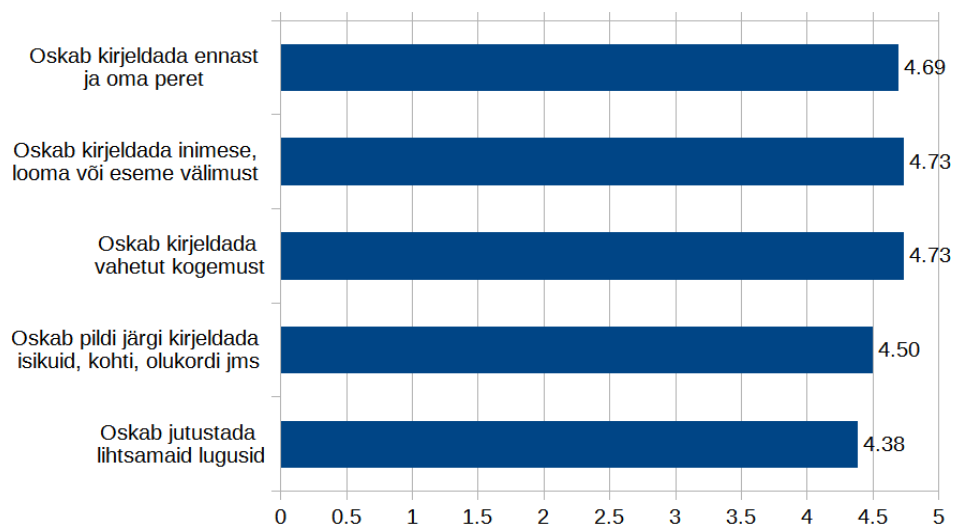

Joonis 19. Tähtsusetlike kategooriate väljendamise oskus eesti-vene kakskeelsetel lastel

Võrreldes 2020. aasta tulemustega on suurenenud nende laste osakaal, kes oskavad väljendada viisi (43%-lt 85%-le) aega (45%-lt 69%-le) ja kohta (63%-lt 73%-le). Kui varem oli viiendik lapsi, kes õpetajate hinnangul ei osanud aega väljendada üldse, siis 2022. aasta kevadel oskavad kõik vene-eesti kakskeelsed lapsed aega väljendada vähemalt piiratud. 2020. aasta sügisel ei osanud kümnendik lastest kohta ja viisi väljendada, kuid 2022. aasta kevadel oskavad kõik lapsed kohta ja aega väljendada vähemalt piiratud.

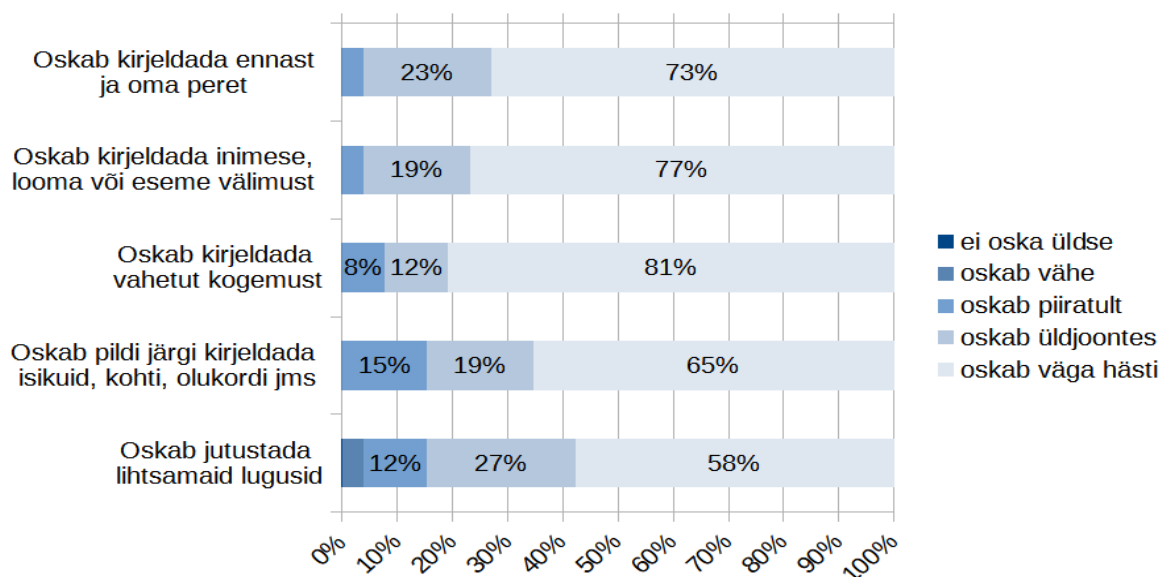
2.3.3. Kirjeldusoskus

Kirjeldamisoskuse puhul on keskmine eesti-vene laste tulemus keskmiselt neli ehk laps oskab seda „üldjoontes“ (vt joonis 20).

Joonis 20. Eesti-vene kakskeelsete laste kirjeldusoskus (kogu grupi keskmised punktisummad)

Kõige kergem paistab eesti-vene kakskeelsete laste jaoks olevat oma vahetu kogemuse ja inimese, looma ja eseme välimuse kirjeldamine (vastavalt 81% ja 77% oskavad seda väga hästi, vt joonis 21). Ennast ja oma peret oskab väga hästi kirjeldada ligikaudu kolmveerand lastest. Mõnevõrra raskem on pildi järgi esemete või olendite kirjeldamine (65% oskab seda väga hästi). Kõige keerulisem on jutustamine. Väga hästi oskab jutustada 58% eesti-vene kakskeelsetest lastest ja üldjoontes oskab seda teha natuke rohkem kui veerand lastest.

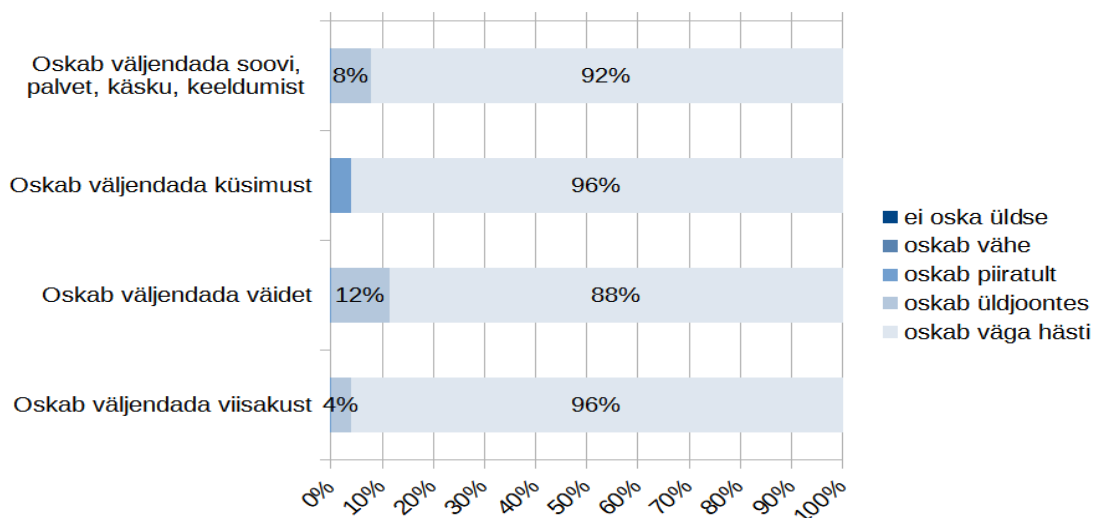

Joonis 21. Eesti-vene kakskeelsete laste kirjeldusoskus

Vene-eesti kakskeelsete laste kirjeldusoskus on kahe aastaga märkimisväärselt arenenud. **Võrreldes 2020. aastaga** on ennast ja oma peret väga hästi kirjeldada oskavate vene-eesti kakskeelsete laste osakaal suurenenud 58%-lt 73%-le. Inimese, looma või eseme välimust väga hästi kirjeldada oskavate laste hulk on kasvanud 48%-lt 77%-le. Vahetut kogemust väga hästi kirjeldada oskavate laste hulk on suurenenud 27%-lt 81%-le, isikuid, kohti, olukordi jms vastavalt 43%-lt 65%-le. Väga hästi jutustada oskavate last hulk on suurenenud 38%-lt 58%-le. Kui 2020. aasta sügisel ei osanud üldse kirjeldada (kõik kirjeldamise alaoskused kokku) 10–18% lastest, siis 2022. aasta kevadiste hindamistulemuste põhjal selliseid lapsi ei ole.

2.3.4. Eesti-vene kakskeelsete laste oskus kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid

Eri pragmaatilist tüüpi laused on vene-eesti kakskeelsetel lastel valdavalt omandatud väga hästi. Küsimust ja viisakust oskavad väljendada pea kõik lapsed (96%) ja väidet ning soovi, palvet, käsku, keeldumist oskab väljendada ligikaudu üheksa last kümnest (vt joonis 22).

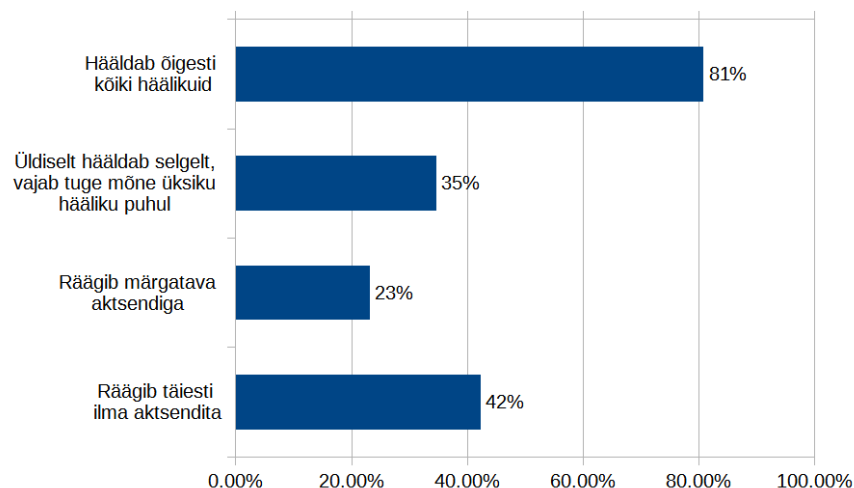

Joonis 22. Eesti-vene kakskeelsete laste oskus kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid

Ka 2020. aastal oskas suurem osa vene-eesti kakskeelsetest lastest kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid juba hästi. Mõnevõrra vähem oli neid, kes oskas sel ajal väljendada küsimust väga hästi (60%), kuid 2022. aasta kevadel oli järgi vaid 4%, kes ei osanud küsimust väga hästi väljendada. Soovi, palvet, käsku, keeldumist ning väidet oskas 2020. aasta sügisel väga hästi väljendada vastavalt 79% ja 78% hinnatud lastest ning 2022. aasta kevadel oli neid lapsi vastavalt 92% ja 88%. Viisakusväljendeid oskas kaks aastat tagasi väga hästi üheksa last kümnest ja 2022. aasta kevadel oskavad kõik lapsed viisakusväljendeid kas väga hästi või üldjoontes.

2.3.5. Eesti-vene kakskeelsete laste häälendus

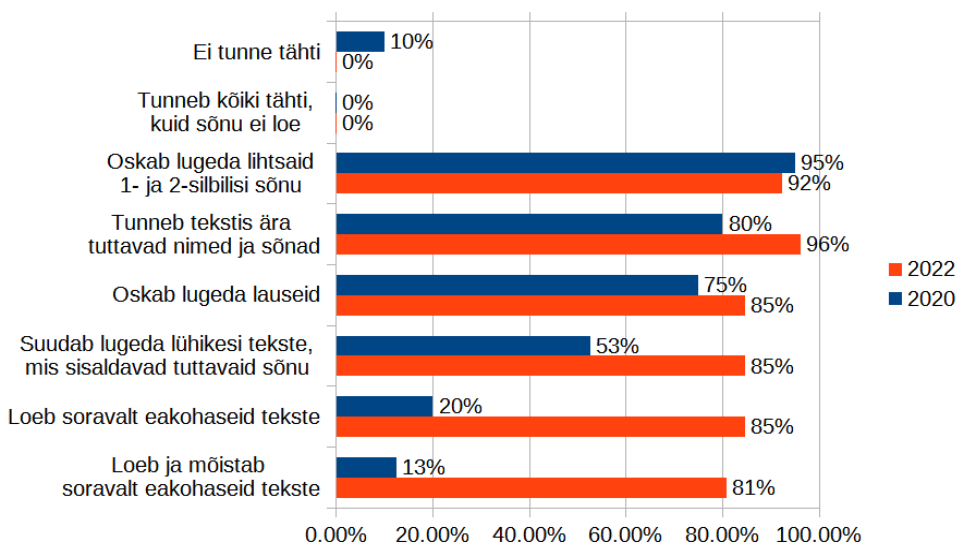
Eesti-vene kakskeelsete laste hulgas on 81% neid, kes hääldavad õigesti kõiki häälikuid, 35% hääldab küll üldjoontes õigesti, kuid vajab tuge üksiku hääliku puhul. Ilma aktsendita kõnelejaid oli kakskeelsete rühmas aga ainult 42% (vt joonis 23).

Joonis 23. Eesti-vene kakskeelsete laste hääldusoskus

Kõiki häälikuid õigesti hääldavate eesti-vene kakskeelsete laste hulk on **võrreldes 2020. aasta andmetega** suurenenud 63%-lt 81%-le ja on vähenenud nende laste osakaal, kes vajavad tuge mõne hääliku puhul (43%-lt 35%-le). 2020. aasta sügisel rääkis ilma aktsendita 23% hinnatud vene-eesti kakskeelsetest lastest ja 2022. aasta kevadel 42%.

2.3.6. Eesti-vene kakskeelsete laste lugemisoskus

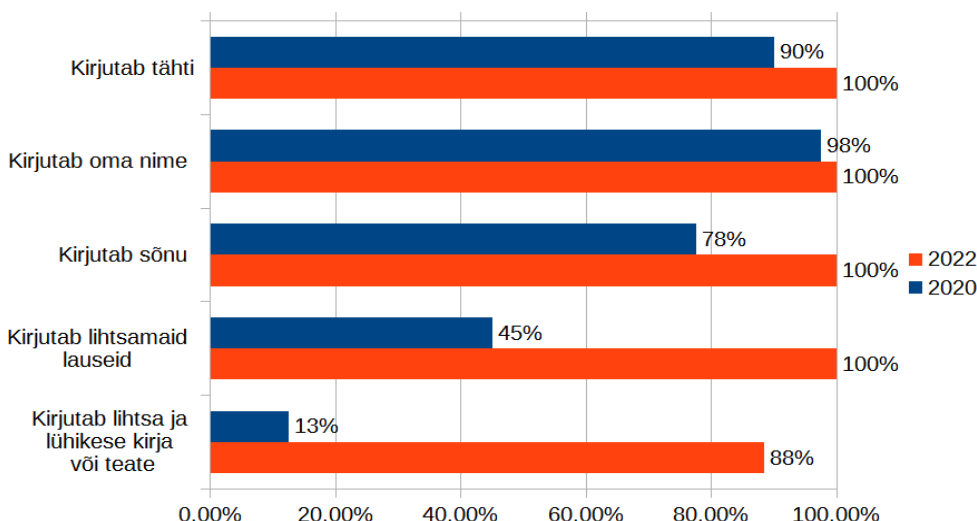

Joonis 24. Eesti-vene kakskeelsete laste lugemisoskus

Peaaegu kõik eesti-vene kakskeelsetest lastest oskavad lugeda lihtsaid 1- ja 2-silbilisi sõnu ja tunnevad tekstis ära tuttavad nimed ning sõnad. 85% oskab lugeda lauseid, tuttavate sõnadega lühikesi tekste ja soravalt eakohaseid tekste ning 81% ka mõistavad soravalt loetud eakohast teksti.

Võrreldes 2020. aastaga puuduvad 2022. aasta kevadeks lapsed, kes ei tunne tähti. Oluliselt on suurenenud nende laste hulk, kes suudavad lugeda lühikesi tekste, mis sisaldavad tuttavaid sõnu (53%-lt 85%-le). Eriti palju on kasvanud nende laste hulk, kes loevad soravalt eakohaseid tekste (20%-lt 85%-le) ja kes loevad ja ka mõistavad soravalt eakohaseid tekste (13%-lt 81%-le).

2.3.7. Eesti-vene kakskeelsete laste kirjutamisoskus

Joonis 25. Eesti-vene kakskeelsete laste kirjutamisoskus

Kõik eesti-vene kakskeelsed lapsed oskavad kirjutada tähti, oma nime, sõnu ja lihtsamaid lauseid. 88% lastest kirjutab lihtsa ja lühikese kirja või teate.

2020. aasta sügisega võrreldes on palju rohkem neid eesti-vene kakskeelseid lapsi, kes kirjutavad sõnu (muutus 78%-lt 100%-le), lihtsamaid lauseid (45%-lt 100%-le) ja kes kirjutavad lihtsa ja lühikese kirja või teate (13%-lt 88%-le).

Kokkuvõtteks

Laste keeleoskuse tulemusi on kahe aasta taguste andmetega veidi keeruline võrrelda, kuna kasutatud meetodika oli mõnevõrra erinev. Üldine võrdlus on aga siiski võimalik esitada, st et võrrelda kolmepallisel skaalal saadud tulemuste nn otspunkte („oskab“, „ei oska“) viiepallise skaala vastavate näitajatega.

Vaadeldud lapsed paigutati analüüsiks kolme rühma: eestikeelsesse kontrollgruppi kuulus 52 last, venekeelsesse gruppi 277 last ja peamiselt eesti-vene kakskeelsetest lastest koosnevasse gruppi 26 last.

Kontrollgrupi ehk **eestikeelsete** laste tulemustes on ainult kaks alaoskust, mille puhul ei ole õpetajate hinnangul lapsed saavutanud taset, kus saaks hinnata kõikide laste oskusi kõrgema hindegaga: oskus lugeda ja mõista eakohaseid tekste ning oskus kirjutada lühikest teadet või kirja.

Vene keelt kõnelevate laste eesti keele oskus on võrreldes projekti algusega õpetajate hinnangul veidi paranenud. Võrreldes 2020. aasta tulemustega on igapäevasuhtluses hakkama saavate laste hulk kasvanud 5% ja vähenenud (56% võrra) nende laste hulk, kes õpetajate hinnangul ei saa eesti keelega igapäevasuhtluses üldse hakkama (muutus 69%-lt 13%-le).

Eri pragmaatilist tüüpi lausete kasutamise oskuse puhul torkab silma, et võrreldes 2020. aasta tulemustega ei ole märkimisväärselt suurenenud nende venekeelsete laste hulk, kes oskaksid väga hästi väljendada direktiivset suhtluseesmärki (soovi, palvet, käsku või keeldumist) (tõus 25%-lt 27%-le) ja väidet (21%-lt 22%-le). Viisakusväljendeid ja küsimusi väga hästi oskavate laste hulk on suurenenud vastavalt 10% ja 9% võrra. Kui 2020. aastal kolmandik kuni pooled lapsed ei osanud väljendada soovi, palvet, käsku, keeldumist, väidet või küsimust üldse, siis 2022. aasta kevadeks on nende laste osakaal kõikides eelnimetatud kategooriates alla 4%.

Võrreldes 2020. aastaga on vaid pisut (4%) suurenenud nende laste hulk, kes oskavad vaadeldud tähenduskategooriaid (kohta ja viisi) väljendada väga hästi. Kui varem ei osanud küsitud tähenduskategooriaid üldse väljendada ligi pooled lapsed (49–54%), siis nüüdseks on selliseid lapsi ainult 5–7%.

Võrreldes 2020. aasta tulemustega on vene kodukeelega laste oskus eesti keeles väga hästi midagi kirjeldada kasvanud alla 3%. Vaid pildi järgi isikute, kohtade, olukordade, olendite jms kirjeldamisoskus on suurenenud 6%-lt 12%-le ning jutustamisoskus 5%-lt 12%-le. Samas on märkimisväärselt vähenenud nende laste hulk, kes üldse ei oska kirjeldada. Kui varem ei osanud üldse jutustada koguni 77% vene kodukeelega lastest, siis 2022. aasta kevadeks oli neid järgi vaid 15%.

Üldine keeleoskuse muutus on kõige paremini näha n-ö skaala alumises otsas: kui mingi oskuse hinnang „oskab väga hästi“ on kahe aasta jooksul tõusnud vähe, tavaliselt 3–5%, on muutus suurem hinnangute „ei oska üldse“ puhul ehk märgatavalt on vähenenud nende laste hulk, kes midagi küsitut üldse ei oska.

Lugemisoskuse puhul on oskuste paranemine näha ka skaala ülemises otsas ehk kui 2020. aastal oskas eakohaseid tekste soravalt lugeda 9% lastest, siis 2022. aasta kevadeks on neid lapsi üle poole (55%). Samuti on suurenenud nende laste hulk, kes oskavad soravalt lugeda eakohaseid tekste ja neid ka mõista (4%-lt 34%-le).

Kirjutamisoskuse puhul on oskuste paranemine selgelt näha sõnade kirjutamises (projekti algusega võrreldes on muutus 68%-lt 95%-le), lausete kirjutamises (28%-lt 81%-le) ning ka lühikese teate või kirja kirjutamise oskuses (muutus 6%-lt 37%-le).

Eesti-vene kakskeelsete laste grupist saab õpetajate hinnangul eestikeelse igapäevasuhtlusega väga hästi hakkama 73% ja üldjoontes 19%. Ka üldiselt on eesti-vene kakskeelsete laste eesti keele oskus väga hea pea kolmveerandil hinnatud lastest.

Võrreldes 2020. aasta tulemustega on näha, et kodus vene ja eesti keelt kõnelevate laste hulk, kes oskavad eesti keeles lihtsamaid lauseid väga hästi väljendada, on suurenenud 13% ja igapäevasuhtluses hakkama saavate laste hulk on kasvanud 21%. Kui 2020. aasta sügisel oli vastavalt kümnendik ja seitsmendik lapsi, kel neid oskusi veel üldse ei olnud, siis 2022. aasta kevadel selliseid lapsi ei olnud.

Suurenenud on nende laste osakaal, kes oskavad väljendada viisi (42%), aega (24%) ja kohta (10%). Kui varem oli viiendik lapsi, kes õpetajate hinnangul ei osanud aega väljendada üldse, siis 2022. aasta kevadel oskavad kõik vene-eesti kakskeelsed lapsed vähemalt mingil määral aega väljendada. 2020. aasta sügisel ei osanud kümnendik lastest kohta ja viisi üldse väljendada, kuid 2022. aasta kevadel oskavad kõik lapsed seda vähemalt mingil määral.

Võrreldes 2020. aastaga on ennast ja oma peret väga hästi kirjeldada oskavate vene-eesti kakskeelsete laste osakaal suurenenud 13%. Inimese, looma või eseme välimust väga hästi kirjeldada oskavate laste hulk on kasvanud 29%. Vahetut kogemust väga hästi kirjeldada oskavate laste hulk on suurenenud märkimisväärselt, 54%, isikuid, kohti, olukordi jms 22%. Väga hästi jutustada oskavate laste hulk on suurenenud 20%. Kui 2020. aasta sügisel ei osanud üldse kirjeldada (kõik kirjeldamise alaoskused kokku) 10–18% lastest, siis 2022. aasta kevadiste hindamistulemuste põhjal selliseid lapsi ei olnud.

2020. aastal oskas suurem osa vene-eesti kakskeelsetest lastest kasutada eri pragmaatilist tüüpi lauseid hästi, küsimusi oskas sel ajal väljendada väga hästi 60%, kuid 2022. aasta kevadel oli järgi vaid 4%, kes ei osanud küsimust väga hästi väljendada. Soovi, palvet, käsku, keeldumist ning väidet oskas 2020. aasta sügisel väga hästi väljendada vastavalt 79% ja 78% lastest ning 2022. aasta kevadel oli neid lapsi vastavalt 92% ja 88%.

Kakskeelsete laste puhul on eriti palju kasvanud nende laste hulk, kes loevad soravalt eakohaseid tekste (63%) ja kes loevad ja ka mõistavad neid tekste (68%). Kirjutamisoskuse puhul on projekti algusega võrreldes selles grupis palju rohkem neid lapsi, kes kirjutavad sõnu (muutus 78%-lt 100%-le), lihtsamaid lauseid (45%-lt 100%-le) ning kes kirjutavad lihtsa ja lühikese kirja või teate (tõus 75%).

Kokkuvõtlikult võib öelda, et eestikeelsetest lastest olid pea kõik lapsed omandanud kõik hinnatavad oskused väga hästi. Venekeelse grupi lastest oli enim arenenud nende laste keeleoskus, kes projekti alguses ei osanud eesti keelt üldse. Vene-eesti kakskeelse grupi puhul oli suurema osa laste keeleoskus arenenud selliseks, et õpetaja hindas nende oskusi kas väga heaks või andis hinnangu „oskab üldjoontes“.

Õpetajate hindamislehti sisestades ilmnas mõningaid ebakõlasid selles, kuidas õpetajad mõistsid väidet „laps räägib eesti keelt“. Osa õpetajatest arvas, et see tähendab soravalt kõnelemist. Tulevaste uuringute puhul võiks kaaluda koolitusel mitte ainult hindamislehega tutvumise ja küsimuste esitamise võimaldamist, vaid lasta õpetajatel valida klassist üks laps ja proovida hindamisleht koolituse käigus selleks ette antud hetkel täita. See aitaks ehk õpetajatel paremini avastada võimalikke küsimusi, mis neil hindamislehega seoses tekivad.